

УДК 801.73

Г 96

Петро ГУСАК

**ЩО ТАКЕ ІСТИНА?
ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ;
ФІЛОСОФСЬКО-ГЕРМЕНЕВТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
НА ОСНОВІ ЄВАНГЕЛІЇ ВІД ЙОАНА**

У статті йдеться про проблему протиставлення істини у значенні «Хто» (особової, конкретизованої в особі Ісуса Христа) істині у значенні «що» – предметній істині речей, актів пізнання та суджень. Оскільки таке протиставлення здійснюють з покликанням на Євангелію від Йоана (зокрема, на вірш Йо 14, 6), то автор, використовуючи метод філософської герменевтики тексту, аналізує поняття істини (αληθεια) та похідні від нього у тих контекстах і значеннях, у яких воно вживається у грецькому тексті Євангелії від Йоана, класифікуючи їх як «онтологічну істину», «логічну істину» та «істину, визначену за наслідком» (або: «наслідкову істину»). На основі проведеного аналізу автор стверджує, що таке протиставлення – безпідставне: адже для того, щоби «дійти» до пізнання цієї особової Істини, потрібно спершу на пізнавальному шляху пройти попередні інстанції предметної істини. Пізнавальне «проходження» попередніх інстанцій істини необхідне також для зрозуміння понять, які складають судження: «Я [є] істина» (Йо 14, 6).

Ключові слова: істина, зміст судження, значення понять, безумовна значущість, насправді, достовірне знання, стан речей, відповідність дійсності, засаднича пізнаваність, Логос, повнота змісту, відкриття прихованого, епістемологічний погляд, пізнавальний шлях.

Постановка проблеми. У численних дискусіях, в яких мені доводилося й доводиться брати участь, знову і знову – як «топос» – звучить те саме твердження: це у Західній культурі (чи – у Західному світобаченні, сформованому під впливом Римо-Католицької та Протестантської релігійних традицій) **істина є «що»**, тобто – предметнена, речева, а «у нас, Східних» (тобто – адептів Східнохристиянської чи Візантійської релігійної традиції) **істина є «Хто»**, вона жива, особова і божественна, адже Сам Господь наш Ісус Христос сказав: «Я [є] дорога, і істина, і життя» (Йо 14, 6). Натомість, запитувати: «**“Що”** таке істина?», – означає ставити пілатівське запитання: саме так спитав Ісуса Понтій Пилат (див.: Йо 18, 38), і власне так, в унісон з Пилатом, запитують латиняни, протестанти і філософи «світу цього»...

Оскільки ніхто з тих, хто так стверджує, далі не пояснює, яке значення має (чи – який зміст передає) судження: «Я [є] істина», ані не роз'яснює, що означають поняття, з яких воно складене (бо з огляду на будову вираженого в тій чи іншій мові логічного судження, «Я» – суб'єкт, [є] – копула, що в українській мові чітко не виражена, а «істина» – предикат), то це судження залишається для адресатів незрозумілим, а його зміст – невідомим: адже для того, щоби зрозуміти зміст судження, потрібно знати значення понять, з яких воно складене, а воно, своєю чергою, не виводиться зі самого судження, а первинніше за нього й слугує йому за передумову. Бо виводити значення понять зі самого судження й пояснювати суб'єкт через предикат, а предикат через суб'єкт – означає потрапити в аналітичне порочне коло, яке нічого не пояснює й не має ніякого стосунку до якої-небудь змістовної дійсності, якої воно, за задумом мовця, все-таки мало б стосуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передовсім: чи дійсно Західна культура, для якої істина є «що», тобто – предметнена й речева, задає питання про неї й відповідає на нього так, як це робив Понтій Пилат? Звернімося до тексту: «λεγει αυτω ο πιλατος τι εστιν αληθεια» [11] – «Каже Йому Пилат: Що є істина?» (Йо 18, 38). Переважно цитують тільки до цього місця, однак там є про-

довження: «καὶ τοῦτο εἰπὼν παλὶν ἐξηλθεν πρὸς τοὺς ἰουδαίους» [11] – «І це сказавши, знову вийшов до іудеїв» (Йо 18, 38). Дивна річ: Пилат наче б то задає питання про те, «що» є істина, але *не слухає відповіді* – він *не очікує її*, а відразу виходить до іудеїв: цікава деталь, на яку мало звертають увагу ті, хто ототожнює «Західне» розуміння істини з пилатівським. Коментовані видання Біблії [1; 2; 5; 6; 7] здебільшого теж мовчать про цю деталь і не коментують її. Я знайшов тільки одне видання, яке подає на вірш Йо 18, 38 ось такий коментар: «The question reflects the speculative skepticism of the time»: «Це питання відображає спекулятивний скептицизм того часу» [9, 145]. Отож: Пилат – римлянин, який має тогочасну освіту і знайомий з філософією скептицизму, *не хоче знати*, «що» таке істина: він сумнівається в її існуванні, або й узагалі не визнає жодної істини. Отже, ототожнювати в питанні істини «Захід» із Пилатом – помилково. Однак, якщо ми *за формою звучання* захочемо взяти пилатове запитання: «Що є істина?» на озброєння й забажаємо пройти у пошуку відповіді на нього далі, ніж Пилат, то відповідь знайдемо не лише у вірші Йо 14, 6: «λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς ἐγὼ εἰμι ἡ οδὸς καὶ ἡ ἀληθεῖα καὶ ἡ ζωὴ οὐδεὶς ἐρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι ἐμοῦ» [11] («Каже йому Ісус: Я є дорога, і істина, і життя. Жоден [не] приходить до Отця, якщо не через Мене»). В Євангелії від Йоана, окрім цього вірша, є ще 39 віршів (отже, усіх разом – 40), які містять слово *ἀληθεῖα* – істина, або похідні від нього: прикметники *ἀληθης* (*ἀληθη*) – істинний (істинне), *ἀληθινος* (*ἀληθινη*) – істинний, правдивий (істинна, правдива), та прислівник *ἀληθως* – істинно, справді. (В Євангелії від Йоана на означення істинності вживаються ще слова *ἀμην* – *амінь*, *направду*, та *οὕτως* – «*суццо*», *дійсно*, *справді*, однак я їх у цій статті не розглядаю, а зосереджуюсь винятково на *ἀληθεῖα* та похідних від нього словах).

Тому, застосовуючи метод філософської герменевтики тексту, маю на *мети* в'яснити, що означає судження: «Я [є] істина», та які значення мають поняття, які його складають (передовсім – поняття предикату: «істина»).

Грецьке слово *αληθεια* етимологічно виводиться з *α-* («alpha privativum», що означає заперечення або відсутність) + *Ληθη* (Lethe: Лета) – так у грецькій міфології називалася річка в Підземному світі [8], яка покривала усе серпанком чи мороком забуття: хто, пливучи через неї у човні перевізника Харона, напився її води, або на кого лише впали бризки з харонових весел, той назавжди забував усе, що було в земному житті. Своєю чергою, назва річки *Ληθη* виводиться з дієслова *λανθανω* («я покриваю, приховую»), точніше – з його форми *Perfectum*: *λεληθα* – «я скрив, приховав» [3, 750]. На підставі цієї етимології *αληθεια* означає «те, що не прикрите, не приховане», тобто – явне, відкрите. Що ж може бути явним, відкритим? – Тільки те, що вже є «там» (пор. нім. *Da-Sein*: etwas ist *da*), й до того ж – є таким, яким воно є «саме по собі». Адже, коли ми запитуємо про що-небудь (й цим намагаємося *виявити, відкрити* те, що поки що для нас приховане), то ми в цьому запитанні вміщаємо ще глибші питання: «*Чи* воно є?» та: «*Що?* воно є?» [4, 53] – не тільки в *умовній* значущості «для мене», а й у *безумовній*: «*Як* воно *дійсно* є?» Здобувши відповідь на ці питання, ми перевищуємо наше перед-знання, яке спрямовувало й уможлиблювало ці запитання, й отримуємо достовірне, тобто – *істинне* знання, яке виражається в асерторичному (і/або аподиктичному) судженні: «*Це є так!*» – *насправді, істинно, в бутті*. Кожен, хто це заперечує, – помиляється [4, 54 – 56].

Ось що пише про це у трактаті «*Quaestiones disputatae de veritate*» св. Тома Аквінський: «Згідність буття з інтелектом виражає це ім'я: істина. Бо ж усяке пізнання здійснюється шляхом уподібнення того, хто пізнає, до пізнаваної речі, так, що уподібнення зветься причиною пізнання: так, як чуття зору, завдяки якому щось розрізняється за типом кольору, пізнає колір. Отож, перше порівняння буття з інтелектом таке: Чи буття відповідне інтелектові, – бо ж відповідність буття інтелектові зветься узгодженістю (*adaequatio*) інтелекту і речі. І в цьому формально здійснюється сутність істини. Оце те, що істина додає до буття, тобто, відповідність чи узгодженість речі та інтелекту. Пізнання речі просувається до [осягнення] цієї відповід-

ності. Отже, єство речі випереджує сутність істини, а пізнання – це наслідок істини. Відповідно, істину, або ж «правдиве» можна визначити потрійним способом: По-перше, тим, що випереджує сутність істини, і в чому істина ґрунтується: так визначає її Августин в *Книзі монологів* (Soliloquia): *Істинним є те, що є*. Авіценна ж у своїй *Метафізиці* каже так: *Істиною якоїсь речі є властивість її існування, яка їй встановлена*; і також: *Істиною є нероздільність існування і того, що є*. По-друге, її визначають за тим, у чому формально здійснюється сутність істини; і так каже Ісаак, що *істина є узгодженість речі та інтелекту*; а в *Книзі про істину* Ансельм говорить: *Істина є правильність, яку тільки ум здатний сприйняти*. Ця правильність зветься так відповідно до певної узгодженості, і філософ [Аристотель] в IV книзі *Метафізики* каже, що ми, визначаючи «правдиве», говоримо: «*Є те, що є*», і: «*Не є те, чого нема*». По-третє, «правдиве» визначають за наслідком, який з нього випливає; й таким чином Ілярій каже, що «*правдиве*» – *це існування, яке декларує й маніфестує себе*, а Августин в *Книзі про істинну релігію*: *Істина – це те, чим виявляється “те, що є”*; і в тій самій книзі: *Істина – це те, згідно з чим ми судимо про нижчі речі*». (Переклад мій – П.Г.) [10, q. 1, a. 1].

Істину, визначену за першим способом, звать **ОНТОЛОГІЧНОЮ**. Це – істина речей, суцхих, які являють себе (φαινοῦνται) *тими і такими, чим і якими вони є*: змістовними й тому засадничо пізнаваними (де «засаднича пізнаваність» не є необхідно *вичерпним* пізнанням) та здатними бути зрозумілими (інтелігібельними) [4, 147 – 148]. Істину, визначену за другим способом, звать **ЛОГІЧНОЮ**: якщо уточнити й передати сучасною філософською термінологією формулювання «*adaequatio intellectus et rei*», то воно означає узгодженість акту пізнання та судження зі сутністю речі чи станом речей в бутті. Судження, витворене на основі акту пізнання, проголошує: «*Це є так, або не так!*», й таким чином відповідає (*correspondit*), або не відповідає (*non correspondit*) сутності речі чи станові речей. У першому випадку судження істинне, в другому – хибне [4, 145]. За третім способом – **істина, визначена за наслідком**, не потребує

додаткових роз'яснень, й фактично збігається з онтологічною істиною, тільки – *в наслідках* свого вияву. Отож, я стосуватиму ці визначення для аналізу тих віршів (речень, словосполучень) Євангелії від Йоана, які містять поняття і слово *αληθεια* («істина») та похідні від нього слова (я користуватимусь при цьому власним перекладом). Для зручності вміщаю їх у таблицю:

Вірш	Речення або словосполучення [11]	Онтологічна істина	Логічна істина	Істина, визначена за наслідком
Йо 1, 9	το φως το αληθινον ο φωτιζει παντα ανθρωπων	«світло <i>істинне</i> » – тобто <i>таке, яке воно є</i> , та <i>яке повинно бути</i> за своєю суттю, <i>справжнє</i> (на противагу до несправжнього – фізичного світла).		«яке освітлює кожну людину» – тобто, <i>показує їй істинний стан речей</i> .
Йо 1, 14	και ο λογος σαρξ εγενετο ... και εθεασαμεθα την δοξαν αυτου ... πληρης χαριτος και αληθειας	«і Логос став плоттю ... й ми бачили славу Йоґо ... повного благодаті та <i>істини</i> » – тобто <i>того, чим Він є насправді</i> .	«й ми бачили славу Йоґо ... повного <i>істини</i> » – тобто <i>того, що Логос проголошує, стверджує</i> .	
Йо 1, 17	οτι ο νομος δια μωσεως εδοθη η χαρις και η αληθεια δια ιησου χριστου εγενετο	«бо Закон через Мойсея був даний, [а] благодать та <i>істина</i> сталася через Ісуса Христа» – істина як одкровення Божества.		«бо Закон через Мойсея був даний, [а] благодать та <i>істина</i> сталася через Ісуса Христа» – істина як <i>оправдання і праведність</i> : спосіб життя людей.

Йо 3, 33	ο λαβων αυτου την μαρτυριαν εσφραγισεν οτι ο θεος αληθης εστιν	«той, хто приймає Його свідчення, ствердив що Бог є <i>істинний</i> » – тобто Той, <i>Ким Він є насправді</i> .	«той, хто приймає Його свідчення, ствердив що Бог є <i>істинний</i> » – тобто <i>правдомовний</i> : свідчить так, як <i>є насправді</i> .	
Йо 4, 23	αλλ ερχεται ωρα ... οτε οι αληθινοι προσκυνηται προσκυνησουσιν τω πατρι εν πνευματι και αληθεια	«але надходить година ... коли <i>істинні</i> поклонники» – <i>справжні</i> , такі, <i>якими вони повинні бути</i> .	«поклонятиму- ться Отцеві в дусі та <i>істині</i> » – у <i>визнанні</i> власного буттєвого та морального стану <i>таким</i> , <i>яким він є</i> .	«поклонятиму ться Отцеві в дусі та <i>істині</i> » – <i>чинячи</i> праведність та справедли- вість.
Йо 4, 24	πνευμα ο θεος και τους προσκυνουντας αυτον εν πνευματι και αληθεια δει προσκυνειν		«Бог [є] дух, й ті, хто Йому поклоняються, повинні в дусі та <i>істині</i> поклонятися» – тобто, <i>знаючи</i> істину.	«Бог [є] дух, й ті, хто Йому поклоняються, повинні в дусі та <i>істині</i> пок- лонятися» – <i>чинячи</i> праведність та справедли- вість.
Йо 4, 42	και οίδαμεν οτι ουτος εστιν αληθως ο σωτηρ του κοσμου ο χριστος	«і знаємо, що цей є <i>істинно</i> Спаситель світу Христос» – <i>справді</i> , за <i>Своєю суттю</i> .	«і знаємо, що цей є <i>істинно</i> Спаситель світу Христос» – <i>знаємо істинно</i> , що так є.	
Йо 5, 31	εαν εγω μαρτυρω περι εμαυτου η μαρτυρια μου ουκ εστιν αληθης		«якщо Я свідчу про Самого Себе, [то] моє свідчення не є <i>істинне</i> » – тобто, мої <i>словесні</i> <i>твердження</i> про Себе <i>не відповідають</i>	

			<i>дійсності – τόμου, ким Я є.</i>	
Йо 5, 32	αλλος εστιν ο μαρτυρων περι εμου και οиδα οτι αληθης εστιν η μαρτυρια ην μαρτυρει περι εμου		«Інший є, Хто свідчить про Мене, і знаю, що <i>істинним</i> є свідчення, яким Він свідчить про Мене» – тобто, Його <i>словесні</i> <i>твердження</i> про Мене <i>відповідають</i> <i>дійсності –</i> <i>τόμου, ким Я є.</i>	
Йо 5, 33	υμεις απεσταλκατε προς ιωαννην και μεμαρτυρηκεν τη αληθεια		«ви послали до Йоана і [він] засвідчив <i>істину</i> » – тобто, <i>висловився</i> відповідно до <i>реального</i> <i>стану речей.</i>	
Йо 6, 14	οι ουν ανθρωποι ιδοντες ο εποιησεν σημειον ο ιησους ελεγон οτι ουτος εστιν αληθως ο προφητης	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є <i>істинно</i> пророк» – тобто, <i>справжній:</i> <i>такий, яким</i> <i>повинен бути</i> пророк за своєю суттю.	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є <i>істинно</i> пророк» – тобто, <i>казали</i> <i>так, як є</i> <i>насправді.</i>	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є <i>істинно</i> пророк» – <i>тому</i> вчинив знак, <i>що</i> Він є <i>істинно</i> пророк.
Йо 6, 32	ο πατηρ μου διδωσιν υμιν τον αρτον εκ του ουρανου τον αληθινον	«Отець Мій дав вам хліб <i>істинний</i> з неба» – тобто, <i>справжній:</i> <i>такий, яким</i> <i>повинен бути</i>		

		хліб за своєю суттю.		
Йо 6, 55	η γαρ σαρξ μου αληθως εστιν βρωσις και το αιμα μου αληθως εστιν ποσις	«бо ж плоть Моя є <i>істинно</i> їжа, і кров Моя є <i>істинно пиття</i> » – тобто, <i>справжні: такі</i> , якими повинні бути їжа та пиття за своєю суттю.		
Йо 7, 18	ο δε ζητων την δοξαν του πεμπαντος αυτον ουτος αληθης εστιν και αδικια εν αυτω ουκ εστιν	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є <i>істинний</i> , і немає неправедності в Ньому» – тобто, Він <i>справжній: такий</i> , яким повинен бути посланець від Бога.	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є <i>істинний</i> , і немає неправедності в Ньому» – тобто, <i>говорить</i> про Того, Хто Його послав, <i>так</i> , як Той є <i>насправді</i> .	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є <i>істинний</i> , і немає неправедності в Ньому» – <i>тому</i> , що Він <i>істинний</i> , <i>тому</i> немає неправедності в Ньому.
Йо 7, 28	και απ εμαυτου ουκ εληλυθα αλλ εστιν αληθινος ο πεμπας με ον υμεις ουκ οιδατε	«І від Себе Самого не сказав Я, але <i>істинний</i> є Той, Хто послав Мене, якого ви не знаєте» – тобто, <i>справжній: такий</i> , яким повинен бути Той, хто послав Ісуса.	«І від Себе Самого не сказав Я, але <i>істинний</i> є Той, Хто послав Мене, якого ви не знаєте» – тобто, Він <i>говорить так</i> , як є <i>насправді</i> , свідчачи про Ісуса.	
Йо 8, 13	ειπον ουν αυτω οι φαρισαι οι συ περι σεαυτου μαρτυρεις η μαρτυρια σου		«сказали Йому фарисеї: Ти про Себе Самого свідчиш – твоє свідчення <i>не є</i>	

	ουκ εστιν αληθης		<i>істинне» – тобто, Твої твердження про Себе не відповідають тому, як є насправді.</i>	
Йо 8, 16	και εαν κρινω δε εγω η κρισις η εμη αληθης εστιν		«і якщо Я суджу, мій суд є <i>істинним</i> » – тобто, мій суд <i>відповідає реальному станові речей.</i>	
Йо 8, 17	γεγραπται οτι δυο ανθρωπων η μαρτυρια αληθης εστιν		«написано, що свідчення двох людей є <i>істинне</i> » – тобто, <i>відповідає реальному станові речей.</i>	
Йо 8, 26	ο πεμπας με αληθης εστιν καγω α ηκουσα παρ αυτου ταυτα λεγω εις τον κοσμον	«Той, Хто послав Мене, – <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» – тобто, <i>справжній: такий, яким повинен бути Той, хто послав Ісуса.</i>	«Той, Хто послав Мене, – <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» – тобто, <i>говорю так, як насправді чув від Нього.</i>	«Той, Хто послав Мене, – <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» – <i>тому, що Він істинний, тому Я говорю так, як насправді чув від Нього.</i>
Йо 8, 31	εαν υμεις μεινητε εν τω λογω τω εμω αληθως μαθηται μου εστε	«якщо перебуватимете у слові Моєму – <i>істинно</i> [будете] моїми учнями» – тобто, <i>справжніми: такими, якими повинні бути учні.</i>		«якщо перебуватимете у слові Моєму – <i>істинно</i> [будете] моїми учнями» – <i>тому, що Моє слово – істинне, тому будете істинно</i>

				Моїми учнями.
Йо 8, 32	και γνωσεσθε την αληθειαν και η αληθεια ελευθερωσει υμας	«і пізнаєте <i>істину</i> » – тобто, <i>реальний стан речей</i> : як <i>є насправді</i> .	«і пізнаєте <i>істину</i> » – тобто, ваше <i>знання</i> <i>відповідатиме</i> реальному станові речей.	«і <i>істина</i> вчинить вас свобідними» – свобода є <i>наслідком</i> <i>пізнання</i> <i>істини</i> .
Йо 8, 40	νυν δε ζητειτε με αποκτειναι ανθρωπον ος την αληθειαν υμιν λελαληκα ην ηκουσα παρα του θεου		«тепер же шукаєте Мене вбити – чоловіка, що сказав вам <i>істину</i> , – як чув [її] в Бога» – тобто, <i>сказав так, як чув</i> .	
Йо 8, 44	εκεινος ανθρωποκτονος ην απ αρχης και εν τη αληθεια ουχ εστηκεν οτι ουκ εστιν αληθεια εν αυτω οταν λαλη το ψευδος εκ των ιδιων λαλει	«той був людиновбивця від початку, і в <i>істині</i> не встояв, тому що немає <i>істини</i> в ньому» – тобто, він <i>не є</i> (або: <i>перестав бути</i>) <i>тим, ким він</i> <i>повинен був</i> <i>бути</i> за своєю суттю.	«якщо говорить <i>неправду</i> , говорить зі свого власного» – тобто, говорить <i>те, що не</i> <i>відповідає</i> реальному станові речей.	«той був людиновбивця від початку, і в <i>істині</i> не встояв, тому що немає <i>істини</i> в ньому. Якщо говорить <i>неправду</i> , говорить зі свого власного» – <i>тому, що в</i> ньому немає <i>істини, тому</i> говорить <i>неправду</i> .
Йо 8, 45	εγω δε οτι την αληθειαν λεγω ου πιστευετε μοι		«Я ж, що говорю <i>істину</i> , [а] ви не вірите Мені» – тобто, <i>говорю так, як</i> <i>є, насправді, в</i> <i>дійсності</i> .	«Я ж, що говорю <i>істину</i> , [а] ви не вірите Мені» – пара- доксальний наслідок: Я говорю <i>істину</i> , <i>а ви не вірите</i> ,

				що так є насправді. <u>Варіант:</u> « <i>тому, що Я говорю істину, тому ви не вірите</i> » – наслідок, який спонукає до питання про злу волю слухачів.
Йо 8, 46	τις εξ υμων ελεγχει με περι αμαρτιας ει δε αληθειαν λεγω δια τι υμεις ου πιστευετε μοι;		«хто з вас докорить Мені щодо помилки/хиби/гріха? Якщо ж <i>істину</i> говорю, – через що не вірите Мені?» – оскільки Я не маю помилки/хиби/гріха (αμαρτια), то <i>говорю так, як є насправді, в дійсності.</i>	«хто з вас докорить Мені щодо помилки/хиби/гріха? Якщо ж <i>істину</i> говорю, – через що не вірите Мені?» – парадоксальний наслідок: <i>Я говорю істину, а ви не вірите, що так є насправді.</i>
Йо 10, 41	παντα δε οσα ειπεν ιωαννης περι τουτου αληθη ην		«все, що сказав Йоан про Нього, було <i>істинне</i> » – Йоан <i>сказав про Нього так, як є насправді; яким Він дійсно є.</i>	
Йо 14, 17	το πνευμα της αληθειας ο ο κοσμος ου δυναται λαβειν οτι ου θεωρει αυτο ουδε γινωσκει αυτο υμεις δε γινωσκετε αυτο οτι παρ υμιν	«Дух <i>істини</i> , якого світ не може прийняти, тому що не бачить Його, ані не пізнає Його. Ви ж пізнаєте Його, тому що у вас перебуває і у	«Дух <i>істини</i> , якого світ не може прийняти, тому що не бачить Його, ані не пізнає Його. Ви ж пізнаєте Його, тому що у вас перебуває і у	

	μενει και εν υμιν εσται	вас буде» – Дух такий, яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	вас буде» – Дух, який звіщає істину, тобто – говорить так, як є насправді.	
Йо 15, 1	εγω ειμι η αμπελος η αληθινη και ο πατηρ μου ο γεωργος εστιν	«Я є істинна виноградна лоза, а Отець Мій – землероб [є]» – лоза справжня, яка повинна бути за своєю суттю: така, що приносить істинний плід і дає істинне пиття.		
Йо 15, 26	το πνευμα της αληθειας ο παρα του πατρος εκπορευεται εκεινος μαρτυρησει περι εμου	«Дух істини, що від Отця ісходить» – Дух такий, яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«Дух істини, що від Отця ісходить, той свідчитиме про Мене» – Дух, який знає, як є насправді, і говоритиме так, як є насправді, в дійсності.	
Йо 16, 7	αλλ εγω την αληθειαν λεγω υμιν συμφερει υμιν ινα εγω απελθω		«Але Я говорю вам істину: [це] сприятливо вам, щоб Я відійшов» – говорю так, як є насправді, в дійсності.	
Йо 16, 13	οταν δε ελθη εκεινος το πνευμα της αληθειας οδηγησει υμας εις πασαν την αληθειαν ου γαρ	«якщо би прийшов той Дух істини» – Дух такий, яким Він є і повинен бути насправді, за	«якщо би прийшов той Дух істини, [то Він] поведе вас у всю істину, бо ж не говоритиме від	«якщо би прийшов той Дух істини, [то Він] поведе вас у всю істину, ... і сповістить

	λαλησει αφ εαυτου αλλ οσα αν ακουση λαλησει και τα ερχομενα αναγγελει υμιν	<i>свою суттю.</i>	Себе, але що би почув, [те] говоритиме» – Дух, який <i>знає</i> , як <i>є насправді</i> , поведе вас у <i>повне знання</i> <i>того, як є</i> <i>насправді</i> , і <i>говоритиме</i> так, як <i>є</i> <i>насправді</i> , в <i>дійсності</i> .	вам прийдешне» – <i>тому що</i> Він – Дух істини, <i>тому</i> Він поведе вас у повне знання того, як <i>є</i> насправді, і <i>тому</i> сповістить вам прийдешне.
Йо 17, 3	αυτη δε εστιν η αιωνιος ζωη ινα γινωσκωσιν σε τον μονον αληθινον θεον και ον απεστειλας ιησουν χριστον	«це є вічне життя: щоби пізнали Тебе – єдиного <i>істинного</i> Бога, і Того, [Кого] Ти послав – Ісуса Христа» – тобто, Бога <i>такого, яким</i> <i>Він є і повинен</i> <i>бути</i> <i>насправді, за</i> <i>свою суттю.</i>	«це є вічне життя: щоби <i>пізнали</i> Тебе – єдиного <i>істинного</i> Бога, і Того, [Кого] Ти послав – Ісуса Христа» – тобто, <i>пізнали</i> Бога <i>такого,</i> <i>яким Він є:</i> щоби їхнє знання про Бога <i>відповідало</i> <i>тόму, яким Бог</i> <i>є насправді.</i>	«це є вічне життя: щоби <i>пізнали</i> Тебе – єдиного <i>істинного</i> Бога, і Того, [Кого] Ти послав – Ісуса Христа» – наслідком <i>істинного</i> <i>пізнання</i> Бога є вічне життя.
Йо 17, 8	οτι τα ρηματα α δεδωκας μοι δεδωκα αυτοις και αυτοι ελαβον και εγνωσαν αληθως οτι παρα σου εξηλθον και επιστευσαν οτι συ με απεστειλας		«бо ж ті слова ^{*)} , які [Ти] дав Мені, Я дав їм, і вони прийняли [їх], та <i>істинно</i> пізнали, що від Тебе [Я] вийшов, і повірили, що Ти Мене послав» – тобто, <i>пізнали,</i> що <i>так є</i> <i>насправді.</i>	«бо ж ті слова ^{*)} , які [Ти] дав Мені, Я дав їм, і вони прийняли [їх], та <i>істинно</i> пізнали, що від Тебе [Я] вийшов, і повірили, що Ти Мене послав» – <i>тому що</i> пізнали, що так є

				насправді, тому повірили.
Йо 17, 17	αγιασον αυτους εν τη αληθεια σου ο λογος ο σος αληθεια εστιν	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос**)» є істина» – освяти їх в тόму, як є насправді; Твій розум, зміст – такий, яким він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос**)» є істина» – освяти їх таким чином, щоби вони знали, як є насправді; Твоє слово виражає дійсний стан речей.	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос**)» є істина» – тому, що Твоє слово – істина, тому Ти можеш їх освятити в істині.
Йо 17, 19	και υπερ αυτων εγω αγιαζω εμαυτον ινα και αυτοι ωσιν ηγιασμενοι εν αληθεια	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» – освячені в тόму, як є насправді.	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» – освячені таким чином, що вони знатимуть, як є насправді.	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» – тому, що «Ти мене послав» (Йо 17, 8), й тому, що «Твоє слово є істина» (Йо 17, 17), тому й вони можуть бути освячені в істині.
Йо 18, 37	εγω εις τουτο γεγεννημαι και εις τουτο εληλυθα εις τον κοσμον ινα μαρτυρησω τη αληθεια πας ο ων εκ της αληθειας ακουει μου της φωνης		«Я на те народжений, і для того говорив у світ, щоби Я свідчив істину. Всякий, хто є з істини, слухає Мого голосу» – щоби Я говорив, як є насправді; кожен, хто знає, як є	«Всякий, хто є з істини, слухає Мого голосу» – тому, що він є з істини, тому слухає Мого голосу.

			<i>насправді (хоче пізнати, й має добру волю цьому слідувати), слухає Мого голосу.</i>	
Йо 19, 35	και ο εωρακως μεμαρτυρηκεν και αληθινη αυτου εστιν η μαρτυρια κακεινος οιδεν οτι αληθη λεγει ινα υμεις πιστευσητε		«і той, хто побачив, засвідчив; й <i>істинним</i> є його свідчення. І той знає, що [він] говорить <i>істинно</i> , щоби ви повірили» – його свідчення <i>відповідає дійсності: тому, що насправді сталося.</i> <u>Подвійна логічна істина:</u> 1. він <i>говорить так, як є насправді</i> ; 2. він <i>знає, що говорить так, як є насправді.</i>	«і той, хто побачив, засвідчив; й <i>істинним</i> є його свідчення. І той знає, що [він] говорить <i>істинно</i> , щоби ви повірили» – <i>тому, що</i> побачив, як сталося насправді, <i>тому</i> засвідчив. <i>Тому, що</i> він говорить <i>істинно, тому</i> ви можете повірити.
Йо 21, 24	ουτος εστιν ο μαθητης ο μαρτυρων περι τουτων και γραψας ταυτα και οιδαμεν οτι αληθης εστιν η μαρτυρια αυτου		«цей є учень, який свідчить про те, і написав те. Й ми знаємо, що його свідчення є <i>істинне</i> » – тобто, його свідчення <i>відповідає тому, що було насправді.</i>	«цей є учень, який свідчить про те, і написав те. Й ми знаємо, що його свідчення є <i>істинне</i> » – <i>тому, що</i> його свідчення – <i>істинне, тому</i> він свідчить і написав те.

*¹У грецькій граматиці το ρημα означає «дієслово». Тому можливий варіант перекладу: «ті дієві слова...».

*²) Ο λογος означає і «висказане слово», і «внутрішнє значення, поняття, підставу, розум, сенс» [3, 766 – 768].

Висновки. Залишається ще ключова цитата з Євангелії від Йоана, на яку покликаються ті, для яких «істина є “Хто”» – **на противагу** до всіх, для кого «істина є “що”»: λεγει αυτω ο ιησους εγω ειμι η οδος και η αληθεια και η ζωη ουδεις ερχεται προς τον πατερα ει μη δι εμου [11] («Каже йому Ісус: Я є дорога, і істина, і життя. Жоден [не] приходить до Отця, якщо не через Мене» – Йо 14, 6). Що у світлі здійсненого вище аналізу означає тут ключове твердження: «εγω ειμι ... η αληθεια» («Я [є] істина»), та яке значення має у ньому поняття «істина»? Якщо в Євангелії від Йоана Ісус Христос ототожнений з Логосом (εν αρχη ην ο λογος), а Логос – з Богом (και θεος ην ο λογος) (див.: Йо 1, 1), то це означає, що Він – Абсолютне Буття (адже «Бог», який не був би водночас Абсолютним Буттям, був би суперечністю в терміні (*contradictio in termino*)). Якщо «ο λογος» означає «внутрішнє значення», «розум», «сенс» [3, 766 – 768], то в цьому випадку це – *абсолютне* значення, розум і сенс, тобто, **безмежна повнота змісту**: того, «чим» Він є, та «чим» Він повинен бути за Своєю суттю. У тому значенні Він є *онтологічною істиною в найвищому сенсі* (κατ' εξοχην). Найвищою онтологічною істиною Він є ще й тому, що у Ньому Його зміст, сутність – те, «чим» Він є, не обмежене часом та контингентністю існування: воно сутнісно пов'язане з необхідною екзистенцією (*ens a se; ens necessarium*) та «здійснене» у вічності (*ens aeternum*). Тому Він – найвище та найістинніше «здійснення» сутності.

Як «розум», Він **знає Себе таким, яким Він є насправді**, – **як повноту змісту**, а як «висказане слово» [3, 766] – *висловлює її* (пор.: Йо 1, 18; 8, 26; 17, 8; 17, 17). В тому значенні Він є *логічною істиною в найвищому сенсі* (κατ' εξοχην). Інстанцію, у якій онтологічна істина та логічна істина у їх найвищому сенсі збігаються – як повнота змісту, знання цього змісту і його висловлення – звать *Безконечною Істиною* [4, 153 – 155]. Як «висказане слово», Логос –

Ісус Христос – є *αληθεια* в найвищому сенсі – *α-ληθη*: повним відкриттям усього прихованого, скритого й забутого, і в цьому розумінні – *αποκαλυψις* – *revelatio* – **одкровенням**. Так одкровенна істина чинить свободним, визволяє, *спасає*, й тому Він – *Σωτηρ*: Спаситель. Це – *найвища істина, визначена за наслідком*. Як Безконечна Істина, Він є началом (*αρχη*) та джерелом (*πηγη*) усякої онтологічної, усякої логічної, та всякої наслідкової істини. Це – *онтологічно*: з погляду буття. А з *епістемологічного погляду* – з позиції скінченного суб'єкта, котрий пізнає, – Безконечна Істина відкривається тільки **в кінці** пізнавального шляху: спершу потрібно «пройти» попередні інстанції онтологічної, логічної та наслідкової істини: як в речах контингентного світу, так і ті, котрі представлені у вищенаведеній таблиці. Тому протиставляти істину у значенні «*Хто*» істині у значенні «*що*» – безпідставно. Пізнавальне «проходження» попередніх інстанцій онтологічної, логічної та наслідкової істини необхідне також для усвідомлення значень понять суб'єкта і предиката в судженні: «Я [є] істина» (Йо 14, 6), а отже – для зрозуміння самого судження.

Література

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета, в русском переводе с приложениями. Учебное издание с общими и частными введениями, полными параллельными местами, подразделениями, кратким толкователем, аналитической Симфонией и географическими картами. – Брюссель : Изд. «Жизнь с Богом», 1973. – 2351 с.
2. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические, в русском переводе с объяснительным вступлением к каждой книге Библии и примечаниями Ч.И. Скоуфилда с англ. издания 1909 года. – М. : ВСЕХБ, 1989. – 1460 с.
3. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. [Репринт V издания 1899 г.] / А.Д. Вейсман. – М. : Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 1991. – 1370 с.
4. Корет Э. Основы метафизики / Э. Корет. – К. : Тандем, 1998. – 248 с.
5. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад о. Івана Хоменка, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами. – Madrid : Editorial Verbo Divino, 1990. – 1422 с.
6. Archaeological Study Bible. An illustrated walk through biblical history and culture (New International Version). – Michigan : Grand Rapids, Zondervan, 2005. – XVII + 2306 с.

7. Die Bibel. Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift. Gesamtausgabe. – Stuttgart : Katholische Bibelanstalt; Deutsche Bibelgesellschaft; Klosterneuburg : Österreichisches Katholisches Bibelwerk, 1980. – 1456 с.

8. Encyclopedia Britannica. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.britannica.com/>

9. New Testament. Confraternity Edition (A Revision of the Challoner-Rheims Version) // Saint Josef «New Catholic Edition» of the Holy Bible. – New York : Catholic Book Publishing Company, 1962. – 383 с.

10. Sancti Thomae de Aquino. Quaestiones disputatae de veritate / Sancti Thomae de Aquino [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.corpusthomaticum.org/iopera.html>

11. Ευαγγέλιον κατά Ιωάννην. Greek NT: Textus Receptus (1550/1894) // The Unbound Bible [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unbound.biola.edu>

Гусак Петро. Что такое истина? ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ; Философско-герменевтическое исследование на основании Евангелия от Иоанна. В статье речь идет о проблеме противопоставления истины в значении «Кто» (личностной, конкретизированной в личности Иисуса Христа) истине в значении «что» – предметной истине вещей, актов познания и суждений. Поскольку такое противопоставление совершается с посылаем на Евангелие от Иоанна (в частности, на стих Ио 14, 6), то автор, используя метод философской герменевтики текста, анализирует понятие истины (*αληθεια*) и понятия, исходные от него, в тех контекстах и значениях, в которых оно встречается в греческом тексте Евангелия от Иоанна, классифицируя их как «онтологическую истину», «логическую истину» и «истину, определенную за следствием» (или: «последственную истину»). На основании проведенного анализа автор утверждает, что такое противопоставление – безосновательное: то есть, для того, чтобы «прийти» к познанию этой личностной Истины, надо сначала на пути познания пройти предыдущие инстанции предметной истины. Познавательное «прохождение» предыдущих инстанций истины необходимо также для понимания понятий, которые составляют суждение «Я [есть] истина» (Ио, 14, 6).

Ключевые слова: истина, содержание суждения, значение понятий, безусловная значимость, в действительности, достоверное

знание, состояние вещей, соответствие действительности, принципиальная познаваемость, Логос, полнота содержания, открытие скрытого, эпистемологическая точка зрения, путь познания.

Husak Petro. WHAT IS TRUTH? ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ; Philosophical-Hermeneutical Investigation on the Basis of the Gospels According to John. The article deals with the problem of opposition of the truth in the sense of «Who» (the personal Truth, concretized in the person of Jesus Christ) and the truth in the sense of «what» – the factual truth of things, acts of cognition and judgments. So far as this opposition is performed while appealing to the Gospels of John (especially, to the verse John 14, 6), the article's author uses the method of philosophical hermeneutics of text in order to analyze the notion of truth (αληθεια) and the notions, derived from it, in such contexts and meanings, as they are found in the Greek text of the Gospels according to John. The author classifies them as «ontological truth», «logical truth» and «truth, defined due to the consequence» (or «consequential truth»). On the basis of performed analysis the author states that such an opposition is unfounded, because, in order to «proceed» to cognition of this personal Truth, one needs at first to go on the way of knowledge «through» the previous instances of factual truth. A cognitional «going through» the previous instances of truth is also necessary for understanding of notions, making up judgments: «I am the truth» (John 14, 6).

Key words: truth, content of judgment, meaning of notions, unconditioned importance, indeed, certain knowledge, state of affairs, correspondence to reality, fundamental cognoscibility, Logos, fullness of sense, uncovering of the hidden, epistemological point of view, cognitive way.